

Posudek disertační práce PhDr. Ladislava Jacksona, doktoranda FaVU VUT.

Doba okupace za druhé světové války a následně komunistického temna způsobila, že naše kultura byla ochuzena o reference a odkazy vynikajících osobností z mnoha oborů lidské činnosti, které odešly do emigrace ve třech vlnách – po mnichovské dohodě, po roce 1948 a znovu i po srpnu 1968. Jejich přínos v době činnosti ve vlasti byl vyretušován a také jejich pozdější činnost v zahraničí nebylo možno důsledně sledovat nebo reflektovat. Teprve Sametová revoluce přinesla možnosti otevřít svobodně tato témata a postupně tak vyplňovat citelné mezery v poznání mnoha kulturních a vědeckých hodnot naší historie v pohnutém dvacátém století.

Shodou okolností k takovým případům patří i tři osobnosti, které se významně podílely na uskutečnění Roškotova československého státního pavilonu na světové výstavě "Building the World of Tomorrow" v New Yorku na Flushing Meadow v roce 1939 : designer Ladislav Sutnar , architekt Antonín Heythum a stavební inženýr Jaroslav Polívka. Vzhledem k tragickým politickým 14.a 15.března 1939 Československo zmizelo z politické mapy a pavilon byl otevřen z velkými potížemi až měsíc po oficiálním otevření světové výstavy 31.května 1939 a v oficiálních průvodcích a mapách výstaviště jsou sice zachyceny jeho obrysy, avšak skutečnost, že se jedná o stánek již neexistujícího Československa, je v nich zamlčena. Tím symbolicky započala doba zapomnění, která postihla i všechny zmíněné tři aktéry, kteří byli do New Yorku k realizaci této stavby vysláni a kteří pak ve Spojených státech už zůstali.

Ladislav Sutnar se první dočkal opožděné satisfakce řadou výstav a publikací v Čechách i v Německu, v loňském roce vyšla i publikace o Antonínu Heythumovi. Případ třetího z nich – stavebního inženýra a podnikatele staveb je však složitější, částečně způsobený i oborem jeho činnosti. Stavební inženýr a technolog i stavební podnikatel jsou profese, které zůstávají obvykle zastíňováni osobností architekta. Nicméně postava inženýra Jaroslava Polívky a jeho osud nabízí extrémně zajímavý příběh s etapami v mnoha zemích a s pozoruhodnou sítí kontaktů. Již sám fakt, že se podílel na realizacích významných děl takových architektů, jakými byli Josef Havlíček, Jaromír Krejcar a Kamil Roškot a že ho ke konzultacím nad komplikovanými problémy svých návrhů a staveb povolával sám Frank Lloyd Wright, je toho důkazem.

Další komplikací byla i skutečnost, že fragmenty jeho pozůstalosti se nacházejí na různých koncích Spojených států – u velkých jezer v Buffalo a v San Franciscu a v pražském Národním technickém muzeu. Zpracování tohoto tématu se disertant ujal s velkým zaujetím a rozplétání tohoto životního

příběhu věnoval nemálo energie. Otevřel tím i důležitou otázku podílu inženýra , resp. i podnikatele na vzniku architektonických děl. Disertační práce na toto téma je tudíž velmi aktuální.

Disertant komponoval svou práci do osmi kapitol, do nichž vložil a resumoval různá témata svého výzkumu k životu a dílu Jaroslava Polívky , po nichž následuje doložitelný seznam díla, seznam literatury , pramenů a vyobrazení a konečně jsou připojeny přílohy /Dokumentace výstav Filozof struktur, Seznam dalších praktických výstupů disertačního projektu a Seznam publikací v rámci disertačního projektu/. Celkem má disertace 248 tiskových stran.

První z těchto kapitol /2/ je věnována stavu poznání a autor rekapituluje v ní jak publicitu Polívkových textů postupně ve všech obdobích jeho života i ohlas jeho díla v literatuře a výstavách. Další kapitola , nazvaná „Moderna už byla“ /3/ je věnována obecnějším otázkám moderny a její interpretaci včetně sociálních a genderových aspektů i politických významů a problému repatriace aktérů.

Třetí kapitola nazvaná „Role Jaroslava J.Polívky“ /4/ resumuje rozmanité role, které Ing.Polívka za svého života vykonával – v rodině, jako sběratele a mecenáše, editora a publicisty, obchodního zástupce, pedagoga, v roli „homo-politicus“, vynálezce i jako svobodného zednáře. Zde využívá autor svých rozsáhlých rešerší v rodinných i veřejných archívech. Hypotéza, že Jaroslav Polívka byl členem již některé z pražských zednářských lóží je velmi pravděpodobná – dosud zveřejněné seznamy členů předválečných československých lóží jsou zjevně neúplné a řada předních architektů a inženýrů v nich není uvedena.

Čtvrtá kapitola – „Kurátorský komentář k výstavě Filozof struktur“ prezentuje dokumentaci a komentáře disertanta k vlastní výstavní činnosti v roli kurátora a v závěru i výstav „Filosof struktur, Architekt a inženýr Jaroslav J.Polívka /1896-1960“, které proběhly nejprve v Galerii FAVU VUT v Brně na podzim 2021 a poté v březnu a dubnu 2022 v Galerii Jaroslava Fragnera v Praze . Připojeny jsou zde i texty k výstavě a citace z Polívkovy korespondence.

V následující kapitole , nazvané „Místa“ rekonstruuje disertant lokality, v nichž se odehrávaly Polívkovy stavitelské aktivity po roce 1918 . Mapuje tu činnost v Praze, Brně, Luhačovicích , Vysokých Tatrách a ve Spojených státech amerických. Tato kapitola objevuje řadu doposud neznámých anebo již zapomenutých realizací a projektů , které doplňují dosavadní poznání jeho díla. Na druhé straně by však tato kapitola potřebovala určitá doplnění a další rešerše a rozvahy. Autorem sanatoria Miramonte po stránce architektonické není sám Polívka, nýbrž Gočárův žák Vladimír Hejný. Podobnou provenienci můžeme pravděpodobně odhadovat i u obytného domu v Praze-Havanské

ulici. Také u sanatoria VPÚ v Novém Smokovci fungoval pravděpodobně ještě jiný autor než pouze Jaroslav Polívka. Z pohledu architekta v této kapitole chybí podrobnější ilustrace pojednávaných staveb.

Velký důraz disertant klade na síť osobních profesionálních kontaktů, které si Jaroslav Polívka na své životní pouti vybudoval, které – podporované jeho jazykovou erudicí – mu pomáhaly se posunovat dále a které také zprostředkoval dále a tomuto tématu věnuje celou kapitolu, nazvanou „Sítě“. Zde je zvláště zajímavý detail o jeho spolupráci na stavbě burzy obilovin Jana Fredericka Staala a Nory Schaade v Rotterdamu, stejně jeho zapojení do budování válečných Richmondských doků Henryho Kaisera, spolupráce s italskými inženýry Victorem di Suvero na záchraně šikmé věže v Pise/ a Paolo Chelazzim /zavěšené střešní konstrukce/. Z poválečné doby je výjimečný jeho překlad a zásluhy o anglické vydání knihy Eduardo Torroja „Philosophy of Structures“ i o zachycení setkání tohoto vynikajícího španělského konstruktéra s F.L.Wrightem. A „last not least“ jsou zde dokumentovány kontakty s F.L.Wrightem od roku 1946 až do závěru 50-tých let.

V poslední kapitole – „Archív“ Ladislav Jackson resumuje obsah dochovaných fragmentů Polívkova archívu, rozsetých v Kalifornii, Buffalu, New Yorku a v NTM v Praze i v soukromých sbírkách členů rodiny. Odhalení těchto pramenů a jejich studium a digitalizace je nesporně nejvýznamnějším přínosem této disertace, již předcházely prezentace výstavami, texty a přednáškami v nedávné době. V závěrečném slově se disertant zamýšlí nad polohou Polívkova díla ve stavebním procesu a konstatuje, že architekturu jako řeč symbolů příliš nevnímal a upřednostňoval ekonomickou stránku a technologickou inovaci. S tím lze zajisté souhlasit i vzhledem k faktu, že za „řeč symbolů“ byli v jeho tvorbě zodpovědní např. Havlíček, Krejcar nebo Roškot. Polívkova poloha náleží především do oblasti inovativních konstrukcí, technologických inovací a podnikatelských aktivit. V tomto smyslu je předložená práce přínosem.

Pokud by však měla být zveřejněna tiskem, vyžadovala by ještě určité úpravy. V předložené formě působí spíše jako koláž z výsledků disertantových rešerší než jako sjednocující text. Bylo by účelné zmínit např. rozsáhlou sérii Polívkových článků v časopise Stavební rádce o využití skla v architektuře v třicátých letech, doplnit dokumentaci jeho staveb a projektů a zvážit a doplnit i spoluautorství architektů, na nich zúčastněných /např. Vladimír Hejný/, opravit některé překlepy /Vilém Dvořák nebyl stavebním radou, ale profesorem UMPRUM/a také zpřehlednit strukturování textové části, aby se jí dostalo sjednocující linie.

Nad uvedenými výhradami převažuje cena obtížně objevených a v disertaci pojednávaných archívů

z amerického kontinentu, kterými byl náš obraz celoživotní práce Jaroslava Polívky podstatně rozšířen. Disertant prokázal svou kompetenci jak v oblasti rešerší v archívech i v terénu, tak i široký rozhled v související literatuře a last not least i schopnost tvůrčí interpretace zkoumané problematiky.

Ve smyslu par. 47, odst. 4 zákona splňuje podmínky k tomu, aby byla postoupena k dalšímu řízení a po úspěšné obhajobě k udělení titulu Ph.D.

prof. Ing. arch. Vladimír Š l a p e t a, DrSc.

V Paříži, 1. února 2023